گەمەكانی زمان لە گوتاری ئایدیۆلۆژیستدا

نوری بێخاڵی

بۆ هەمیشە دیوارێكی ترسناك لە سنورەكانی نێوان عەقڵو ئایدیۆلۆژیا ئامادەگی هەیە؟، دیوارێك بەردەوام ترسو گومان بەرهەم دێنێ، ئەو كاتانەش زێدەتر درك بە مەترسییەكانی ئەو دیوارە دەكەین، بەتایبەتی بەدیوی ئایدیۆلۆژیادا، كە خوێندنەوەی وردو قوڵمان بۆ شوێنو پێگەی عەقڵو ئەوی دی جیاواز هەبێت لە سنوری ئایدیۆلۆژیادا، هاوكات ئەو دەمەی ئاستە جیاوازەكانی گوتاری ئایدیۆلۆژیو هەڵبەزو دابەزی كێرڤی نمایشەكانی كاراكتەری ئایدیۆلۆژیست بناسین، كە بە گوێرەی هەلومەرجو شوێنكات پێدراوەو بەرژەوەندییە ئایدیۆلۆژییەكان مامەڵە دەكات.

ئا لەوێداو لەمیانی ریشاژۆكردنی ئەو هاوكێشە پڕ گێروگازەدا، لەتوێی ئەو ئاڵوگۆڕانەی لەئاستو ریتمەكانی ئەو گوتارەو ئامـاژە گۆڕاوەكانی سیمای كاراكتەرەكانیدا بەدیان دەكەین،

دەسەڵات کە هەمیشە لە پێناو مانەوەو بەردەوامی خۆیدا، هەوڵی کۆنترۆڵکردنی سەرجەمی کۆمەڵگا بە کۆی کایەکانییەوە دەداتو لەونێوەشدا پەنا بۆ جۆرەها گەمەو مانۆر دەبات،

دەتوانین باشترو روونتر دیوی ئەودیوی مەترسییەکان هەست پێبکەین بەوپێیەی ئایدیۆلۆژیای رووت، کەلە شوێنو خالێکدا گیری خواردووەو چەقی بەستووەو لەسای هیچ رەوشو هەلومەرجو وەرچەرخانێکدا دونیابینییەکەی ناگۆڕێو چەندەی دەرکەوتەو پێدراوەکانی دونیای کۆمەڵگا بەتەواوی کایە سیاسیو کۆمەڵایەتیو ئابووریو کلتورییەکانی لەگۆڕان نوێبوونەوەی بەردەوام دابن، ئەو هەر لەچوارچێوەی قەتیس خواردووو بەستەڵەکەکەی خۆی دەمێنێتەوەو وەهمی رەهایی بواری نادا دەرەوەی خۆی ببینێ، ئەمەش وادەکات لەسای ئەو فەزا داخراوەدا بەردەوام کاراکتەرو کەسایەتی پاسیف بەرهەم بهێنێت، کاراکتەرێك کە ئاسۆکانی بیرکردنەوەو رامانی داخراونو عەقلی تا ئەوێ بڕ دەکات، کە ئایدیۆلۆژیا سنوری بۆکێشاوە..لەم نێوەشدا دەشێ دۆزەخێك بۆ عەقڵی بە بەردەوام لە کەمیندابێت، چونکە کەسی بارگاوی بە ئایدیۆلۆژیا، کەهەمیشە کەسێکی بێ پرسیارو هەڵگری رۆحی نەرجسیەتە، راهاتووە لەلایەك بۆ چەواشەی بەرامبەرو لەلایەکەی تریش لەترسی پیرۆزیی ئایدیۆلۆژیاکەی، بەردەوام پێیەکی لەمبەر سنوری دیوارەکەو ئەویدیکەی لەوبەر بێت.

رەنگە ئەم هەڵوێستەی کەسی ئایدیۆلۆژیست لەحاڵەتێکدا، کە بەرهەمی ناهوشیاریی نائاگایی خود بێت، هێندە مایەی مەترسی نەبێتو ئاسایی بێت، بەلاّم کاتێك ئەو کەسێتییە لەمیانی خودئاگاییو هوشیارییەوە بۆ مەرامی ئوپۆرتۆنیستی کەسێتییەکە بەرجەستە بکات، ئەمەیان مەترسییەکی مەزنە بۆ سەر خودی کۆمەڵگاو لەنێویشدا بۆ سەر سیستەمی دیموکراسی، بەو پێیەی لەسای ئەو بیرکردنەوەیەدا شوێنێکو بەهایەك بۆ ئەوەی دی جیاوازو پلورالیزم لە بەرنامەو ئەجێندای کەسی ئایدیۆلۆژیست نامێنێتەوە، کە بەداخەوە زۆربەی جاریش ئەو کەسە لەمیانی گۆتارەکانیدا پەنا بۆ زۆر لەو چەمکانە دەبات، کەلە دونیای دیموکراسیو فەزای ئازادیدا بوونو ئامادەییان هەیە. بەلاّم ئەو دێتو بەشێوەیەك تەوزیفیان دەکاتو بەکاریان دەبات، کە لەدوا وێستگەدا بە کوشتنی بەهای خودی دیموکراسیو ئازادیو جیاوازی کۆتایی

دێت، هاوكات لەگەڵ ئەمەشدا كەسی ئایدیۆلۆژیست زۆر زیرەكانەو بەگوێرەی ئاستەكانیو گوێگرو شوێنو كاتەكان ئەو چەمكو گوتەزایانە بەسەر كایەكانی كۆمەڵگا دەبەشێتەوە، بەتایبەتی لەتوێی گەمەی زماندا، گەمەیەك كە مەترسییەكانی زۆر لە قامچی جەللاد ترسناكترن.

بێگومان لۆژیكی ململانێی نێوان دەسەڵاتو مەعریفە، لۆژێكێكە بەردەوام ئامادەگی هەیەو دەبێ، خودی ئەو لۆژیكەو ئاستی ململانێو شێوازی گوتارەكەیشیان لە قۆناغێكەوە بۆ قۆناغێكی تر، لەسایەی هەلومەرجێكی كۆمەڵایەتیو سیاسی بۆ یەكێكی تر، لەشوێن كاتێكەوە بۆ یەكێكی تر گۆڕانی تێدەكەوێ، دیارە بەردەوامی خودی ئەو كێبەركێو ململانێیەش شتێكی ئاساییە..واتە لەگەڵ هەموو ئەو ترسو بەدحاڵیبوونو گومانەی لەو هاوكێشەیەدا هەیە، كەچی خودی پرۆسەكە پرۆسەیەكی سروشتییە، بەڵام ئەوەی لەم نێوەدا ئاسایی نییە، یەكلانەبوونەوەی، یاخود خۆ یەكلانەكردنەوەی كەسو كاراكتەری ئایدیۆلۆژیستە، بەتایبەتی ئەوەی كە بەهۆشیاریو زیرەكییەوە خزاوەتە نێو بازنەی ململانێكە لەنێوان هەردوو كایەدا.

هەرئەمەش وا دەكات لەنێو ئەو دڕدۆنگیەدا كەسی ئایدیۆلۆژیست بالأنسی خۆی لەدەست بدات، لەلایەك لە ئاستی مەعریفی متمانە لەدەست بداتو لەلایەكی ترو لەناو كایەی ئایدیۆلۆژیاش هەمیشە چاوەڕێی سزا بێت، دواجاریش بەهۆی ئەو دووفاقیەوە لە بێدەنگییەكی پەراوێزكراودا خۆی لە ئاوەدانی مەعریفە بدزێتەوەو هەوڵی گەمە بدات بۆ ئەوی وەڵامی خۆی بۆ سیستەمی ئایدۆلۆژی نوێ بكاتەوە، لەم هەوڵەشیدا درێخی لەهیچ كام لە رێگاو شێوازو میكانیزم ناكات، تەنها بۆئەوەی بچێتە ژێر سێبەری ئایدیۆلۆژیاو سوپاس گوزار بێت بەوەی چەشنی كوڕێكی لاسار سیستەمی ئایدیۆلۆژی باوەشی سۆزی باوكایەتی بۆ ئاوەڵا بكات.

بێگومان ئەو هاوكێشەیەی ململانێی دەسەڵاتو مەعریفە لەهەموو ئەو وێستگانەدا خۆی نمایش دەكاتەوە، كەتیایدا دەنگی وشە ئامادەیی هەبێت، یەكێكیش لەو وێستگانە بواری میدیاو رۆژنامەگەرییە بەچەمكو ماناو مەغزا تەندروستو پەیامو بەرپرسیارێتییە مۆراڵیو كۆمەڵایەتیەكەی.

دەسەڵات كە هەمیشە لەپێناو مانەوەو بەردەوامی خۆیدا، هەوڵی كۆنترۆڵكردنی سەرجەمی كۆمەڵگا بە كۆی كایەكانییەوە دەداتو لەونێوەشدا پەنا بۆ جۆرەها گەمەو مانۆر دەبات، تاكو زۆرترین هێزی جەستەییو فیكری بخاتە خزمەت مەرامو مەبەستو ستراتیژەكانی، لەمیانی ئەوەشدا بەرهەمهێنانی كاراكتەری پاسیڤو بێ پرسیار شەرمنو دەستەپاچە بەتەوەری كار وەردەگرێ، ئیدی لای ئەو بەرهەمهێنانی ئەو كاراكتەرەو دەستەمۆكردنی دەكەوێتە سەرووی هەموو ئیعتیبارەكانو بۆئەمەش كایەی سیاسیو ئایدیۆلۆژی سڵ لەدابەشكردنی خەڵاتو مەدالیای شەڕەفی نووسەریو

ڕووناكبیری‌و ڕۆژنامەنووسی‌و هونەری‌و شتی لەو بابەتە ناكاتەوە بەسەر هەموو ئەوانەی خۆی گۆشی كردوون‌و رایهێناون،بەجۆرێك ئەگەر تا ئەوپەڕیش رووشكێن و شەرمەزاریان بكات و بیانخاتە پەراوێز، هێشتا سیحری پەروەردەكەی بۆ ئەو كەسایەتیانەیە، هێزی ئەوەی هەیە بیانكاتەوە كوڕی گوێرایەڵ و حازر بەدەستی كاتەكان، لەرێگەی ئەو شێوە مامەڵە بەكوێلەكردنەشدا شەرعیەت دەداتە خۆی، كە بە هەر شێوازێكەوە بێت ئەو كەسانە بكاتە موڵكی خۆی و بیانخاتە خزمەتی ماكینەی بەرژەوەندی و ئایدیۆلۆژیاكەی.. ئەم ستراتیژەی دەسەلاتیش بۆ دروستكردنی ئەو كاراكتەرانە جۆرەها شێوازی پاداشت و سزا دەگرێتە خۆ، هەر لە چاوبڕكێ و موغازەلە و دەم چەوركردن بگرە، تا ئیمتیازات و پلە و پۆست، تا شێوازی لێ سەندنەوەیان و ناچاركردنیان بەبێدەنگكردن و دەمبەستكردن..نهێنی‌و سیحرێكیش كە هەمیشە دەسەلات هەیەتی بۆ درێژەپێدانی ئەو سیاسەت و مامەڵەیەی، توانای بەرهەمهێنانی پاساو و مانۆڕكردن‌و تاكتیكی نمایشكردن و خۆ جوانكردن و ماكیاژ و ماسك بەستنی بەردەوامە. زێدەتریش لەم گەمەیەدا جەخت دەكاتە سەر ئەو كەسانەی لەلایەك غەریزەی دەسەلات و كورسی و مێز كوێری كردوون و لەو رێگەیەوە نەبێت هەست ناكەن، كە خەڵك حیسابیان بۆ دەكات، لەلایەكی تر مەیلی نەرجسیەت و خۆدەرخستنی كۆڕەكانی مەعریفەیان هەیە، ئەوانەی تا ئێستا لەنێو ئەو دووڕییانەدا نەیانتوانیوە خۆیان یەكلا بكەنەوە، بەجۆرێك لەیەك كاتدا لەناڵ‌و بزمار دەدەن، لەلایەك خۆیان بە هاومەشرەب‌و هاونشینی ئەهلی‌و فیكرو مەعریفەو داكۆكیكاری ئازادی نمایش دەكەن، لەلایەكەی تریشدا خەونی پشت مێزو بوونی سكرتێرەو حیمایەو داهات‌و نزیك بوونەوە لە دەسەلات وایلێكردوون نەتوانن دەستبەرداری مەرایی سەرانی دەسەلات بن. لەم نێوەشدا بەنهێنی‌و شەرمنی لەناو مەجلیسی دەستەبژێردا سێ بەسێ تەلاق بۆ ئازادی‌و كرانەوەو دیموكراسی فڕێ دەدەن‌و لە مێزگردو دیمانەو بەرنامە راستەوخۆكانیشدا، كەدەچنەوە بەرچاوو گوێی دەسەلات حاشا لەوە دەكەن، كە ئەو ناماقوڵیەیان كردبێت بەدڵ لەگەڵ رای شەقام‌و دەستەبژێرو ئەو ئازادیانەدا بن، كە دەسەلات هەراسان‌و نارەحەت دەكەن، واتە ئەوان لەیەك كاتدا (لەگەڵ گورگ گۆشت دەخۆن‌و لەتەك مەڕیش شین دەكەن) بە واتایەكی دی، كە قسە ببێتە سەر كۆنسێبتەكانی ئازادی‌و دادوەری‌و یەكسانی‌و قبوڵكردنی جیاوازی‌و كرانەوەو شتی لەم چەشنە، بەبەرگی نورانی‌و مونەزیری ئەم بوارانە، بەلام دوور لەو چاوانەی كە دەسەلات‌و ئایدیۆلۆژیا بەسەریدا كردوونیەتە نیگابان، دەردەكەون‌و خۆیان‌و گوتارەكانیانی پێ دەڕازێننەوە، كەچی لەو مینبەرانەدا كەهێزی دەسەلات دەیانبینێ‌و دەیانبیستێ، دەبنە واعیزی بەشینەوەو شاباشكردنی حیكمەتەكانی حزب‌و سەركردەو هەر قسەیەك دەرهەق بە خستنەڕووی خەوش‌و

کەموکوڕی ئەو کایەو کەسایەتییانە بە ئاژاوەو بێ سەوادی پێناسە دەکەن‌و لە دیدی ئەوان تا ئەوێ جوانە بیر لە ئازادی‌و دیموکراسیەت‌و بەهاکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بکەینەوە، کە لەلایەك دڵی لەباڵی پەپوولە ناسکتری حزب‌و سەرکردە نەگەچڵێنی، لەلایەکی تریش گلۆڵەی ئەو نەخەیتە لێژی. ئەو کەسانەی کە ژەنگ‌و مۆرانەی ئایدیۆلۆژیا لەبیرکردنەوەو دونیا بینی داون، بۆ زیاتر خۆ خستنە ماڵ‌و دیوەخانی حزب‌و نێو باوەشی سەرکردەکان، هەر بەوە ناوەستن لەبەرامبەر گوتاری ڕەخنەیی‌و مەعریفیداو بۆ پیرۆزی هێشتنەوەی حیکمەتی دونیاکەیان، شوناس‌و ناوو ناتۆرە بەسەر ئەوانی دیکەی جیاواز لەخۆیان ببەشنەوە، بەڵکو ترسناکتر لەوەش لەناو خودی یەك هەیکلی ڕێکخستنی سیاسی‌و یەك چوارچێوەی ئایدیۆلۆژیدا، چاڵ‌و بیری قوڵ بۆ هەڤاڵ‌و هاوڕێ‌و هاوبیری خۆیان هەڵدەکەنن‌و پێشبڕکێی ئەوەیانە کامەیان زۆرترین ئیمتیازی ماددی‌و چەورترین پۆستی حزبی‌و پلەی ئیداری دەستگیر دەکەن‌و باشتر‌و لێزانانە تر دڵی حزب‌و سەرکردەکانیان ڕازی دەکەن، بێگومان لەهەر بوارو پانتاییەکی تری نێو هەیکەلەکانی حزبداو لەناو زۆرترین کاراکتەرەکانیدا ئەو دیاردەیە لە دەزگا ڕاگەیاندن‌و ڕۆشنبیرییەکانی حزب‌و لەناو خودی ئەو کەسانەدا بەرجەستەیە، کە شوناسی ڕۆشنبیری‌و ڕۆژنامەنووسیان هەڵگرتووە. سەیر لەوەدایە زۆر لەوانە کە گوایە عیبرەتی نەرجسیەت‌و شکست‌و تێکشکانی ئەوانی دوێنێمان وەك حیکایەت‌و پەند بۆ دەگێڕنەوەو گێڕاویانەتەوە، ئەمێستا بە ئاشکرا بێ سڵەمینەوەو لەپاڵ گەمەی زمان‌و بە ئایدیۆلۆژی کردنی دەستەواژەو پرەنسیپ‌و گوزارەکانەوە دێن‌و لەسەر کورسی دەسەڵات بەجۆرێکی دی کاوێژ لەسەر ئەجێنداو ئەزموونی ئەوانە دەکەنەوە، کەپێشتر بە هەڵوێستی شورەیی نیشانیان داین‌و کەسەکانیان وەك کاراکتەری دۆڕاوو تێکشکاو بۆ نمایش کردین، هەموو ئەو گەمەو مانۆرانەشیان تەنها لەپێناوی پۆست‌و پلەوپایەو کورسی‌و دەسکەوتی ماددی زیاتر‌و حیمایەو سکرتێرە چاو جوان‌و بەژن زراڤ‌و سمت خڕەکانە. پێدەچێت ئەو بەرێزانە گەیشتبنە ئەو باوەڕو یەقینەی کە تازە رووی مەجلیسی خەڵکی سادەو ڕشۆکی‌و کۆڕی مەعریفەو ئەهلی قەڵەمیان نییەو ناچار وێرای ئەوەی ئەگەر حزب‌و سەرکردە چەندین جاری تریش پەراوێز‌و بێنازیان بکەن‌و وەلایان بنێن، بەڵام لەبەر ئەوەی لەتەك ئەو غەریزە نەرجسیەت‌و خەونە ماددیانەی هەیانە، هاوکات بوێری‌و ئازایەتی ئەوەیان نەبووەو نییە خۆیان لە سێبەری ئایدیۆلۆژیاو سامی حزبایەتی تەسك دووربخەنەوە، چونکە لەسەر سفرەی چەورو پڕ نیفاق‌و دڕدۆنگی دەسەڵات ڕاهاتوون، ناتوانن دەستبەرداری ئەو ناز‌و نیعمەتە بن‌و چش لەوەی دیموکراسیەت ئەتك دەکرێ‌و کەرامەتی ئازادیيە گشتی‌و کەسییەکان دەڕووشێ‌و مافەکانی مرۆڤ پێشێل دەکرێن‌و دادپەروەری کۆمەڵایەتی وەك یەکی لەبەرامبەر یاساو هەل‌و بواری یەکسانی ژیان‌و

گوزەران‌و کار بۆ هاوولاَتیان بەبێ جیاوازی ئینتما دەبێتە نوکتەی رۆژانەو ناوی بێ ناوەرۆك‌و دروشمی زلی بریقەدار.

بۆیە ئاساییە لەسای ئەو شێوە بیرکردنەوەیەدا ناچار زۆر لەوانە چوونەوەو دەچنەوە قاوغی خۆیان‌و لەنێو چوار دیواری دوور لەبینایی خەڵك‌و ژانەکانی شەقام، بێدەنگی دەکەنە پیشەو بەردەوام سەرقاڵی چنینی تەونی ئەو تاڵە دەزووانەن، کە جارێکی ترو بەرێگایەکی ترو بەشەرم‌و تەریقبوونەوە دەیانباتەوە سەر خوانی دەسەلاَت‌و لەبەرامبەر ئەو بێدەنگی‌و نوققە نەکردنەیان‌و گەورەترین حیکمەت‌و پیرۆزباییەکانی سەرکردەو حزب‌و هەوڵی بەردەوامیان بۆ چەواشەکردنی رای گشتی‌و شێواندنی چەمك‌و بەهاکان، دەسەلاَت لەلاساری‌و سەرکێشییەکانی رابووردیان دەبوری‌و دەستی سۆزی باوکانەیان بەسەردا دێنێ‌و ئەوانیش بێ سڵەمینەوەو دوو دڵی و هەستکردن بە بەرپرسیارێتی دێن لەسەر رووپەڕی رۆژنامەو شاشەی تیڤی‌و بەردەوام مایکی رادیۆو کۆبوونەوەکاندا دەستی چەوری خۆیان بەسەری خەڵکی ساویلکەو بەهاو بنەماکانی دونیای دیموکراسی‌و ئازادی‌و کۆمەڵی مەدەنی‌و دادوەری دەسڕنەوەو گوتارە رەخنەیی‌و مەعریفیەکان‌و هەناسە تورە تۆراوەکانی گەنجان‌و دەنگ‌و قەلەمە بوێرە هەقبێژەکان دەدەنە بەر دەستڕێژی تۆمەت‌و ناوو ناتۆرەو لە رژێم رۆشنایی وەعزو تەڵقینەکانی دەسەلاَت‌و کالاَی بە مەیلی روانین‌و ئارەزووی نەرجسیەتیان بە بالاَی شتەکان دەبڕن‌و جارێکی ترو بەدەستی ئەنقەست‌و لەپێناو بەرژەوەندی تایبەتی‌و پاراستنی دیواری دەسەلاَت، سەرلەنوێ‌و بە میزاجی ئایدیۆلۆژیانە ماناو مەدلولو، پێناسی چەمکەکان تەوزیف دەکەن‌و دادەرێژنەوە. کە رەنگە رۆژگارێك بەر لە ئێستا شەڕی دەستەو یەخەیان دژی خودی ئەو خوێندنەوانەی ئەمڕۆی خۆیان کردبێت.

دواجار ماوەتەوە بڵێین کە زۆر لەو کاراکتەرە پاسیڤ‌و شەرمنانە لەمیانی بەخشندەیی‌و سەدەقەی حزب بوونەتە، یان خۆیان کردۆتە کەڵەگای گۆڕەپانی رۆشنبیری‌و راگەیاندن، ئەمێستا بەشێوەو ناوەڕۆك‌و بەرگێکی ترو لەرێگەی هێزی بە ئایدیۆلۆژی کردنی چەمکەکانەوە رۆڵی هەمان ئەو یاساولاَنەی حزب دەگێڕن، کە راوی سێبەری نەیارو ئەوی دی جیاوازی خۆیان دەکردو دەکەن.